

DE REBUS GESTIS

quod paulò ante cū reginē nullas operas debebat, omni ratione depulisset, perlibenter accepit: vt occasione huius muneris, quod assiduas habet occupationes, haud ita frequēter ad reginā, & aulā venire cogi posset. Sed nihilo rariùs ob hoc ab illa accersebatur: in cuius sinū non solū occultas animi noxas quas in Deum cōmiserat, sed quicquid publica aut priuata negotia molestiē aut sollicitudinis incusserāt, familiariter & amicè effundebat: quæ cū semper maximis de causis in illa fortuna oriātur: necesse est, vt mole sua eos etiā quibus cum cōmunicantur, obruant: aut saltē ingēti sollicitudine & tumultu eorū animos impleāt. Quocirca quantū fieri poterat ad reginā itiones vitabat. Cū itaq; vtriusq; Castellæ prouincia, tã quæ cis mōtes, quàm quæ vltra est, Ximēnio visenda, & peragrāda esset (erat enim amplior quā nūc est ministri Prouincialis administratio) multæq; res examinādæ & describendæ essent: monachum aliquē querere cœpit, & etatis vigore, & ingenij dexteritate præditū, quē in laborum partē assumeret. Qua de re dum Cōpluti fortè moraretur, & cū Ioāne Marquina Cōplutensis monasterij Guardiano sedulò ageret: per opportunè (inquit) hoc mihi vt curē mandas: nā nō ita pridem adolescēs quidā huc à Toletō aduenit, qui in nostrū fodalitiū per me cooptatus præclarā indolem præ se ferre videtur: nam & viuido ingenio, totiusq; corporis vegeta natura, omnia industrię & virtutis munerā, ni malè cōiecto, mihi pollicetur: prorsusq; ijs rebus quibus ipse in præsentia tractādis indiges, apparet aptus: pulchris enim literis, ceteriq; tractu manu minimè torpēti scribit: vnū est tamē cur à nobis diuelli doleamus, quòd cū voce, & artis musicę peritia excellat, magnā noster chorus iacturā est facturus. Nā totā pueritiā inter pueros tēpli Toletani ministerio dicatos egit: post verò in quoddā Collegiū migravit, quod Franciscus Aluarus Toletanus scholasticus in horū puerorum gratiā domi suę instituit, antequā Academiam Toletanā cōderet, vbi latinās literas discerent. Per motus Marquinæ sermonibus Ximēnius, ad se Franciscū Ruizium (hoc enim erat adolescenti nomen) quā primū duci iubet: cuius liberali aspectu delectatus sibi fodalem delegit, & ad vitæ finem retinuit: eiusque fidem & vtilem operam in rebus maximis, & grauissimis expertus, primū quidem Mirobrigæ Episcopum, Ciuitatensem nostri dicunt, postremò Abulēsem faciendū curauit. Igitur Ximēnius in suscepto munere strenuè gerēdo totus occupatus, eo quo priuatus solebat apparatu

singula

singula prouincię cõtubernia lustrabat: hoc est, vnico dütaxat sodale vię comite, & asello quo & sarcinæ nōnullę portarētur, & defessus nonnūquā sodalis veheretur: ipse enim religionis suę tenax, nisi egritudo aliqua cogeret, semper iter pedibus cōficiebat. Ostiatim ab vtroq; petebatur cibus, nisi illū nonnūquam ex itinere malè habentē Frācisus Ruizius vt quiesceret moneret, sibiq; eas partes cōcederet, orabat. Nā Ximenius ad hęc ré planè ineptus, plerūq; domū vacuus redibat, & oleribus tantum vescebatur. Quocirca Ruizius si quādo acrius de mendicatione facienda contenderet, hisce verbis obiurgare solebat. Quin tādē nō sentis ô pater, minimè te ad has operas esse aptū, aut genitū: non omnibus omnia diui cōcesserunt. Tu precibus & meditationi vacato: & mihi hanc mendicandi prouinciam relinque. Aliquando dum Beticā ex officij ratione perlustraret ad fretum Herculeum, vbi Calpe mons est, quem nunc Gibraltarū ex corrupta Arabica nomenclatione appellant, appulit. Hic & Africę terrę conspectu inuitatus, & quod iam diu desiderio teneretur eò tra iijciendi, quod & diuum Frācisum fecisse didicerat, cœpit de nauigatione cogitare. Ardebat Ximenius miro quodā desiderio transmarrinis hominibus Christū annunciandi, paratus supplicia & mortē subire. At quoniā per viros religiosos certior factus fuerat, fœminā ordinis sui cultricē (ex his quas vulgo Beatas vocant) ibidē esse, vitæ & morū sanctitate clarā, & quæ diuorū pręsentia sepe numero frui cřederetur: captato extēplo fœminę colloquio, ad eam rem quā animo cōceperat eius sententiā prius requisit. Deterruit hominē vates mulier, & vt à proposito desisteret effecit: seruari enim eū ad res maximas perficiendas dicebat, in quibus grauiora certamina sustinēda forent, quàm si inter barbaras & punicas nationes versaretur. Retardatus Beatę dictis sententiā mutauit: & è Bética rursus ad Reginā quę illū per literas vt maturè ad se veniret rogabat, in Castellā redijt. Accidit per id tempus ad reginę votum de Ximēnio apud se diutius retinendo, per opportuna occasio: cœperat enim ille summo studio cū Regina agere, vt quod iam olim à Regibus nostris tētatum erat, atq; minima ex parte confectū, per delectos quosdā censors perficiendū curaret, qui corrigēdis atq; in veterē disciplinam reuocandis omnibus omnium ordinum per totam regiam ditionē, tum virorum, tum fœminarū monasterijs, animū intēderent. Obsoluisse omnem vbiq; prisci monachismi synceritatē ingemiscebat:

maximè

DE REBUS GESTIS

maximè verò apud suos minoritanos, quibus ut nascētibus arctior quondam, & sanctior disciplina fuerat, ita collapsis, & degenerantibus altior casus, atque turpior contigerat. Nam præter vitæ licentiæ quæ sanè labes communis per id tempus religiosi collegijs prope modum esse videbatur, pleraque illorum sodalitia aduersus tam cōmendatam illam à diuo Francisco paupertatem, prædia ubiq; cùm rustica, tum vrba, vectigaliaq; & census obtinebant. Huius instituti qui erant, conuentuales fratres, & claustrales passim dicebātur. Hi pleraque omnia magnifica, frequentissimaq; incolebant Hispaniæ monasteria: illi verò, quos propter accuratiorem ordinis sui obseruationem fratres obseruantes appellabant, pauca quædam, eaq; exigua cœnobia obtinebant. Per speciem autem huius censure, quã illi visitationem vocabant, hoc Prouincialis Ximenius agebat, ut cōuentualium fratrum domus vel prece, vel pretio, quacunque demū arte atque astutia in obseruantium potestatem traducerētur. Ei negotio, quoniam cum opulentis, & potentibus aduersarijs contendendum erat, cùm se imparem esse videret, reginæ fauore decreuit uti, atque longius solito apud illam morari: quæ ea de causa Ximenio longè beneuolentior & equior erat, & ipse competitoribus terribilior, & formidolosior. Quod sanè consilium pietatis quidem plenū grauisimarū tamen dissensionum atque turbarum fuisse causam cōstat. Nam & statim in Archiepiscopum Toletanum assumptus, nōdum ea de causa Prouinciali præfectura abdicata, cùm adhuc acrius potestate auctus instaret de claustralibus illis reformandis, exortus est quidam Laurentius Vacca, Sancti spiritus monasterij Segobienensis commendatarius, qui prætextu Pontificiæ concessionis, sibi facultatem esse asseuerabat, quoscunq; vellet conuentuales in Sancti spiritus libertatem asserendi: hoc est arctam Minoritanorum disciplinam in suam quandam laxiorem commutandi. Is sanctissimos Ximenij conatus diplomatibus Pontificijs eludebat. Nemo erat licentiæ paulò amantior, qui non apud illum rationem inueniret, qua semel susceptam religionem abijceret, seq; ab excōmunicationis vinculo exolueret. Itaq; fiebat, ut quantū vigilantissimus censor ad priscam sanctimoniam sodales suos diligētī studio reuocare niteretur, tantum ille commentitijs priuilegijs ad petulantiam & immodestiā deflecteret. Qua de causa ab optimis & religiosissimis principibus Ximenius impetrauit, ut is salua summi Pontificis autoritate, qua

præter

præter fas & ius abutebatur, per regiones lictores in vincula conijceretur: sibiq; tantisper pœnas læsæ religionis daret, donec susceptum negotium Ximenius conficeret: remq; omnem è Reip. Christianæ utilitate, suiq; ordinis integritate componeret. Laurentius tamen è vinculis aufugiens Romam ad Ascanium Sfortiam Cardinalem contendit, quem patronum quõdam habuerat: vt eius præsidio cum feruissimæ hominis indignationẽ vitaret, tum in regũ nostrorũ gratiam rediret: qui Ximenij studia tantopere iuuantes, nõ nisi per magnos intercessores placari posse existimabat. Suscepit illum benignè Ascanius: deq; eius innocentia facilè sine aduersario persuasus, literas fauoris plenas ad reges dat: & Petrum martyrem Mediolanensem virũ doctum, & in rebus gerendis strenuum, per epistolam rogat, vt suo nomine Ximeniũ adeat: detq; operam, vt si patria tandẽ Laurentius propter summi Põtificis rectè administratã cõcessionẽ carere debeat, saltem ablata per summam iniuriam supellex, & intercepti ex facultatibus suis fructus illi restituantur. Inuitus id Petrus martyr fecit, qui probè rem omnẽ, vt erat, cognouerat: ne quid tamẽ in officio cessaret, Ximeniũ adiuit, eiq; Ascanij mandata exposuit. Ad quẽ Ximenius (vt idẽ martyr in epistolis scribit) contracta & obducta fronte cõuersus, hominẽ (inquit) Petre martyr, qui tam sancta regũ decreta ausus fuerit rescindere tueris? minatusq; in reginẽ odium venturum si verbum amplius pro eo faceret, abire iussit. Hoc idẽ vt actũ fuit, ad Ascanium martyr rescripsit: simulq; ipsum à patrocínio Laurentij Vacçæ, qui tanta inuidia apud nostros laboraret, dehortatus est, multa obiter de Ximenij sanctimonia, gravitate, & prudẽtia cõmemorãs. Processerat iam bienniũ, & eo amplius, ex quo Ximenius à Cardinali Mẽdozio Toletano præfule accitus ad reginam venerat: qui difficili correptus morbo, relicta aula in urbẽ Guadalfajaram, natale solum, coactus est secedere. Post dies aliquot morbo ingrauescẽte, Reges qui in Cismõtanis estatẽ cõsumperant, cum salutẽ hominis præstãtissimæ, sibiq; multis maximisq; de causis carissimæ, propemodum deploratã cõperissent, ad Transmõtanos visendi illius causa venire cõstituũt. Annus M. CCCXCIII ad finẽ vergebat, quãdo illi rectã Guadalfajarã veniunt, vbi decubentem familiarissimè salutarũt, beneq; sperare iusserũt. Quòd si quid humanitus accideret, suã operã & authoritatẽ sunt polliciti ad res omnes, quęcũq; illi curẽ cordiq; essent, cõficiẽdas. Cardinalis augusto
illo

illo tantorum Principum conspectu exhilaratus, post actas officiosissimè regibus gratias, sub motis arbitris multa cum ipsis de rebus ad rem publicam pertinentibus egisse, multa item quæ sibi videbantur vtilia, pro sua erga illos pietate, atque fide, moribundus consuluisse dicebatur. Ex quibus tria potissimum fama vulgavit. Primum, ut pacem cum Francorum rege omni ratione perpetuò conseruandam curarent: deinde ut serenissimum iuuentutis principem Ioannem filium, quem imperij sui successorem fore sperabant, Ioannem illi quam excellentem vocabant, quæ Alphonso Portugallensium regi pacta de Castellæ imperio certauit, matrimonio iungerent: postremò, quod magni referre putaret, ut mediocri conditionis hominem, modò alijs integritatis, prudentiæ, grauitatis, & doctrine dotibus præditus esset, in Pontificatum Toletanum sufficerent: quod itè posteris ut idem facerent, inuiolabili exemplo demandarent: eam esse, inquit, eius sedis amplitudinem, & potentiam, ut haud tutò committeretur cui & natalium splendor, & numerosæ familiæ patrocinium esset. Afferebat autem in exemplum, quantum molestiarum Alphòsus Carrillus eis exhibuisset, regi Portugalliæ adherens. Habere eos virum omnibus numeris ad eam dignitatem obtinendam absolutum, Franciscum Ximenium Franciscanorum sodalium Prouincialem, quem sibi demortuo successorem darent. Verum è duobus primis alterum Ferdinandus, ut docuit euentus, aspernatus est: nam dum Gallicam potentiam suæ dignitatis emulam vidit, nihil minus in animo habuit, quam pacem cum Gallo firmare: quod non sine graui reipublicæ incommodo ad hæc usque tempora accidisse vidimus: donec per Philippum pronepote[m] huius nominis. II. Hispaniæ regem potentissimum, non solùm foederibus, sed Isabellæ Vallesii Henrici. II. Gallorum regis filie felicissimo coniugio, pax ingenti vtriusq; regni lætitia diutissimè duratura inita fuit. Alterum verò ita reginam malè habuit, quam in sceptrum Hispanica, ex Ioannem illius excellentis repulsa, ius habere certum erat, ut hominè aliò qui prudentem, sibiq; non vulgariter carum, palàm desipere ex morbo iactauerit. Tertium tamen, quod ad imperij conseruationem pertinere videretur, auidis auribus suscepisse dicuntur. Quanquam rogatus postea à regibus Ximenius quid de ea re sentiret, longè aliam sententiam sibi esse dixit: neque enim alium decere magis ad amplissimum Pontificatum vocari, quam hominem tam stemmatibus, quam propin-

propinquorum, & clientum familia clarissimum. Nam præter Hispanorum erga reges suos obseruantiam, qua semper illos colunt, postq̃ regia potentia tot amplissimorum regnorũ incrementis adaucta est, minimè verendũ esse, vt vllos vnquã motus Archiepiscopi Toletani sint concitaturi. Ex altera autem parte perdifficile sibi videri, hominem humili fortunę assuetum, & innutritum, repentè eum animum posse suscipere, qui ad tantam rem pro dignitate gerendam aptus esset. Quare reginæ suadebat, vt Didacum Furtadũ Tendillani comitis filium, ex eadem etiam Mendoziorum familia, Petri Gonsalui Cardinalis ex fratre nepotem, qui Alexandrini Patriarchæ titulo condecoratus, pontificatum Hispalensem obtinebat, alijs qui eum ambiebãt reiectis, Toletano præficeret: id enim è reipublicæ vtilitate multis de causis esse videbatur. At Cardinalis digressis regibus, anno insequenti paucos post dies naturæ concessit, vir sanè omnibus modis magnus. Nam præter clarissimum tum natalium, tum fortunæ, tum dignitatis splendorem, quæ in illo ornamenta summa erant, incredibilem animi sublimitatem cum pari morum facilitate, elegantiaq; coniunxerat: vt meritò locum in Rep. summo proximum ad supremum vsq; diè tenuerit. Post eius ergo mortem, cura continuò reges incescit Archiepiscopum Toletanum sufficiendi: nam Petri Gonsalui Cardinalis hominis prudētissimi de ea re sub mortem sentētia eorũ animis infixæ remāserat. Rursus Archiepiscopi Toletani authoritas tanta semper apud Hispanos fuit, vt si quando de rebus ad Remp. pertinentibus ageretur, is statim post regem sententiam diceret: nihilq; vnq̃ illo inconsulto, aut rogatum aut decretum sit: Vnde & maximus regni Cæcellarius, & Pontificum Hispanorum primas ingenti potentia & dignitate iã olim creatus, adhuc his titulis suo iure nominatur. Nam quanuis antiquus ille splendor, quem quondam tenuit, non omnino perierit, tamen multũ ex prima quam obtinebat potestate amisit: & longè infra illam maiestatem est, qua nostri illum maiores exornarunt. Iccirco Toletanæ Ecclesiæ sacerdotes, quandiu ius designandi apud eos fuit, anxie & sollicitè dispiciebant, qualem virum ad eã rem deligerent. Itaq; aut homines virtute præstantissimi, aut maiorum natalibus clari, ad amplissimam dignitatē assumebantur. De Gotthorum temporibus, post cladem illam quam ab Arabibus Hispania sustinuit, & qua omnia ferme rerum antiquarum monumē

ta perierunt, nihil est quod certū tradi possit: quāquā ex concilijs Toletanis cōstat, sepe numero viros ex Gotthico sanguine illustres Toletanæ sedi præfuisse: quibus & concilia cogēdi, deq; rebus sacris tractandi frequentem vsū fuisse, accepimus. Postea tamen Gotthico nomine & Christiana gente per africanos Arabes ex Hispania ablata, præter paucos qui in montibus Asturum & Cantabrorū diuino beneficio ad patriam recuperandam, religionemq; reducendā sunt seruati: Alfonso. VI. Hispaniæ rex Anno. M. C. LXXVII. XV. kalendas Ianuarij, sexto post mense ab expugnata Toletō, conuocatis regni principibus, Archiepiscopis, & Abbatibus, permultisque alijs pijs, & religiosis viris, Bernardum hominem Gallum, pietate, morum innocentia, animi magnitudine, & prudentia commendatum, quem non ita pridem Alfonso ex Gallia, vt sanctorum Facundi, & Primitiui monasterio præffet, accersuerat, Toletanum Antistitem creauit: & vrbi clarissimæ ac totius Hispaniæ principi Pontificatus in Hispania primatum restituit: Urbano secundo Pontifice maximo ad regis efflagitationem libenter concedente. Postea verò rex idem oppidis multis, arcibus, villis, opulentisq; prædijs Pontificiam dignitatem locupletauit. Igitur tanta illico Antistitis Toletani autoritas fuit, vt Bernardus ex Hierosolymitana quam instituerat expeditione Toletum Roma rediens, viros quos ex diuersis Galliarum partibus literis & moribus exornatos secum adduxerat, ferme vniuersis Hispaniæ ecclesijs præficiendos episcopos curauerit. Ex his Raimundum quem Vranienti ecclesię præposuerat, successorem in Toletana habuit: cui Alfonso Rex Oretano tractu expugnato, eorum locorum ecclesias Toletano Pontificatui adiecit, parte quoq; vectigalium quæ ad regem pertinebant, religiosè & liberaliter concessa. Tres aut quatuor huic successerunt, quorum plerique Bernardi comites fuerunt, vt ex cognominibus colligere licet, neq; enim alia monumenta supersunt, quos sola morum probitate & doctrinæ opinione ad eam dignitatē euectos fuisse, credibile est. Nam paulò post viris ex primaria Hispanorum nobilitate Pontificatum amplissimum ambientibus, non nisi regum filijs, aut cognatis cedebat. Siquidē duos Sanctios, alterum Castellę, alterum Aragoniæ regum filios, non longè ab ipsis principijs ad id sacerdotium electos esse legimus. Quod cum serie perpetua, præterquā in paucis quibusdam vsque ad Franciscum Ximenium, de quo agimus, obser-

uatum sit : in eam amplitudinem Pontificatus Toletanus creuit, vt regibus non ita grata iam esset tanta Archiepiscoporum potentia. Quas ob res Ferdinandus, & Isabella reges catholici, huic dignitati virum qui nobilitate, & clientela valeret, noluerunt præficere. Sic ergo Archiepiscopus Toletanus ad homines mediocris quidem fortunæ, sed virtutis & probitatis spectatæ quasi post liminio deuenit. Atque ita Petro Golsaluo Mendozio vita functo, cum diu reges secum deliberarent, quem in demortui locum sufficeret, nam & Didacus Mendozius Archiepiscopus Hispalensis totius nobilitatis studijs ei succedere ante alios contendebat: Regina (vt Ximinius postea referebat) Ioannem Belalcazarem ex Astuniga familia, qui non ita pridem Belalcazario principatu relicto, Franciscano ordini se addixerat, designare voluit: Rex certè pro filio Alfonso Aragonio Cæsaraugustano Antistite vehementer laborabat. Sed posteaquam vxorem virilis animi fœminam, neq; precibus, neque blanditijs, neque odio denique in suam sententiam pertrahere potuit, facillè totam eam curam ex animo reiecit. Regina verò cuius arbitrio res conficienda erat, quanuis Ioannis Belalcazaris, de quo diximus, sanctimoniam ante oculos haberet: cum nullius ex optimatibus familiam tanta potentia accessione augere uellet, varijs cõsilijs fluctuabat. Sed tandem in iuriconsultum quendam Oropefam nomine, regium senatorem, animus inclinauit, virum sanè præstanti morum integritate atq; grauitate præditum, qui etate iã fessa domesticæ quieti veniam à regibus impetrarat. Hunc ergo regina communicato cum Ximenio prouinciali consilio Archiepiscopum Toletanum designare statuit. Quare suo apud Pont. max. legato per literas mandat, vt suæ nominationi apostolicam auctoritatem more maiorum interponendam curaret. Verùm haud ita multò post religiosæ mulieris animo est obortus scrupulus, quòd Prouincialis viri optimi rationem nullam habuisset, quamlibet ab eiusmodi honoribus abhorrentis. Nam qui procul ab omni ambitione sunt, & nulla imperandi alijs cupidine ducuntur, ad magistratus, præfecturas, munera deniq; omnia obeunda, vel inuitos esse pertrahendos optimè nouerat. Huic errori opportunè succurri posse videbatur: nam Romæ habendus erat ea de re non semel legitimus Patrû senatus, & ob frequentiam negotiorum credibile erat non defutura impedimenta, quæ priorem designationem moraretur. Igitur mis-

DE REBUS GESTIS.

so magnis itineribus veredario, legatum suum regina mutata sententiae admonens, Franciscum Ximenium prouincialem designari iubet Antistitem Toletanum: eiusque designationis sancitam auctoritatem & literis Apostolicis (quas breues vocant) praescriptam, magna ad se celeritate perferri, iusto diplomati expediendo dilatione, ut fieri solet, impetrata. Romae igitur negotia ex sententia reginae processerunt: cum interim omnia in scio Ximeno, secreto gererentur. Sunt qui Oropesam oblatam dignitatem, quod ei gerendae impari sese arbitraretur, constanti animo renuisse dicant. Erat iam dum haec confecta sunt, ad solenne Quadragesimae ieiunium Anni M. CDXCV. deuotum tempus: quare necessario Matritum, ubi Regina aderat, Ximenius venit, qui illi a confessionibus erat: & postquam muneri suo satisfecisset, in spei coenobium, quod Ocanne est, discedere parabat: quod sacris interesse posset, quae solenni Christianorum ritu, in memoriam dominici funeris celebrantur. Iam Franciscum Ruizium sodalem admonuerat, ut a sellum, quo vehi solebat, sterneret: simulque aliquid herbarum condiret, ne impransu via ingrederentur. Sed in sperato, dum haec moliuntur, Castellus vnus ex cubicularijs reginae ad Ximenium venit, & priusquam discedat ad reginam maturet, iubet. Doluit ille eo nuntio accepto, veritus ne quid, tempore praesertim tam sacro, impedimenti accideret. Continuo ergo ad Reginam adiuit, sese quanto ocyus posset explicaturus. Regina Romani Pontificis literas tunc allatas, post sermones alijs de rebus, ex consulto primum iniectos, in manus tradidit: & videto, inquit, queso quidnam hisce literis summus Pontifex sibi velit. Prouincialis ad primam statim inscriptionem, quae sic a tergo erat (venerabili fratri nostro Francisco Ximeno electo Toletano) vehementer commotus, depositis continuo in reginae gremio ob signatis literis, & nihil ad se pertinere inquit, de scabello surrexit: atque nulla, ut solebat, expectata missione, vultu admodum conturbato ad sodalem abiit. At regina, qua erat grauitate, dissimulandum interim rata, dum scilicet interiecta temporis morula animi hominis rei nouitate percussum redderet sedatior, abire in praesens facile permisit, petita tamen priusquam cubiculo egrederetur ab eo facultate, quicquid literarum illuderat resignandi. Paulo post Henricum Auricium Villadem, regisq; auunculum, eiusq; familiae praefectum, & Aluarum Portugallium regis senatus praesidem, summa viros dignitate, ad prouincialem mittit, qui peteret ne
vel

vel Reginae quæ illum tanti faciebat, vel Pontificis Maxim. cuius in ipsum imperij ius esset, auctoritatem contemneret: quin vtriusque voluntati, imò diuinæ potiùs vocationi facilem se dictoq; audientem præberet. Simulq; alia in eam sententiam adderent mandata, quæ ad hominis ingenium emolliendum facere viderentur. Illi suscepto negotio ad monasterium venientes, cum comperissent provincialem iam dudum inde profectum, Pintum versus contendere, citatis equis eam viam ingressi, hominem cum duobus sui ordinis socijs ad tertium ab oppido lapidem consequuntur pedibus iter facientem: reductumq; paulisper è via, post multum sermonem, vltro citroq; habitum, huc tandem perpulere, vt relicto itinere quod instituerat, Madritum reuerteretur. Igitur cum & reginæ, & procerum omnium hortatu, precibusq; rogaretur, vt delatam dignitatem capesseret, fortem omnino animum atq; inuictum præstabat, semper propositi sui tenax: adeò vt Gutterius Cardenas è reginæ intimis, Ximenum aliquando de ea re compellens dixerit: Non est pater cur nos suspensos teneas: nam si annuis, Archiepiscopi Toletani ratione: siue renuis, magnanimitatis tuæ, & religionis causa, manus tuæ sunt à nobis deosculandæ. Reges paulò post Burgos deuenerunt, quò allatæ sunt literæ Pont. Max. ad Ximenum provincialem, quibus illum non modò hortabatur, sed pro suo in eum iure imperabat, vti Pontificatum Toletanum, cui rite præfectus esset, omni posthabita mora acciperet. Hic ille nihil amplius repugnandum ratus animo dolenti & inuito se ceruicem submittere asperrimo iugo, post sex ferme menses quibus hac de re controuersum fuerat, professus est: nihil tamen addubitabat, quin Deus opt. max. qui ineundi tantî muneris author fuisset, obeundi quoq; adiutor esset futurus: illud semper excipiens, si nullis conditionibus, nullâ uensione prægrauatam eâ dignitatem darent. Nam sinistris quibusdam rumoribus sparsum fuerat, eius mediocritati quemuis sumptum sufficientem fore, quo circa prouentibus modicis, qui tamen idonei essent, contentum, regibus qui magna & religiosa meditabantur, reliquis qui superfuissent libenter cessurum. Non ideo indignati aut offensi sunt reges: quinimo incredibile dictu fuit, quanta regum animos, procerumq; omnium lætitia peruaferit, quòd ab eo tandem impetratum fuerit, vt Archiepiscopus Toletanus, hoc est, inter regni primarios auctoritate & opibus primus esse non recusaret. Tanta est virtutis vis, &

DE REBUS GESTIS.

tam potens verus potentiae honorumque contemptus. Digressi Burgis paulò post reges cum Turiaffonem nobilem quondam Romanorum coloniam, & nunc regni Tarraconensis non obscuram urbem, venissent: ibi Franciscus Ximenius Archiepiscopus designatus in diui Francisci e de magna celebritate, astatibus etiã regibus, V. Idus Octobris (qui dies Franciscanis sacer, octauus à diui Francisci festo numeratur) solenni ritu inunctus, consecratusque est. Sacris verò peractis confestim ad reges accedens, illorum dextras per speciem deosculandi de more appetens, non tam (inquit) quòd beneficio vestro reges inclyti, Archiepiscopus factus sum, vestras exosculari manus velim, quàm quòd eas mihi vos confidam porrecturos esse officij mei adiutrices: vt tandem mihi liceat in caelo archiepiscopi locum mereri. Reges contra quòd ille per speciem regij cultus fecerat, re ipsa religionis ergò facientes, & post vniuersi qui aderat proceres eius manum venerabundi sunt deosculati. Deinde omnium aulicorum congratulantium comitatu, ingenti quoque quacunq; praeteribat populi plausu, in domum suam reductus est. Mittit illico per totam dicecesim Toletanam praestantes viros, qui oppidis, arcibus, & praesidijs nouos custodes & praefectos designarent, quorum fidem verbis conceptis Antistiti per iusiurandum de more astringerent: ceterosque omnes, tum sacri tum profani fori ministros, donec sibi per otium lustrare liceat, quàm idoneos & strenuos praeficiant. Est enim ingens numerus in hoc pontificatu honorum, praefecturarum, & munerum, quae temerè quibuslibet, propter oppidorum celebritatem nunquam committuntur. Erat illi quoque prouidendum de perampla cum dignitatis, tum opulentiae plena, Castorlae praefectura, quam Petrus Furtadus Petri Gonzalui cardinalis frater eo viuente semper obtinuerat. Quo circa cum reguli quidam ex Mendozia familia ad Ximenium venissent, reginae nomine (vt aiebant) rogantes, vt Petrus rursus per eum praeficeretur, ne cogere priuati habitu ab administratione prouinciae discedere: futurum enim perquam iniquum, neque ingratitude insigni cariturum, si Gonzalui quondam patroni immemor, cuius nempe authoritate & testimonio in tam sublimis fastigium conscendisset, fratrem modò dignitate deturbaret, qua Gonsalvus illum decorauerat. Solent reges dum rogant cogere, nec tam id precibus videbatur agi, quàm imperio. At Ximenius excelsi animi, quem diu intra syluas obscuras presserat, aperta iam docu-

menta

menta exhibens, renūciare Reginae iubet, se quod petitur nequaquā facturum. Potero (inquit) rursū ad priuatam vitam & humilem cucullum, vnde inuitus abstractus sum, redire, neq; enim vnquam hanc dignitatem ambiui: ceterum Toletanū Pontificatum mutilum, aut gleba vna imminutum nunquam profectō suscipiam. Audita voce tam constanti, ad reginam reguli cum responso redierūt, non tam Ximenij robur apud illam collaudantes, quā ingratum animum obijcientes: neq; ea de re verbum amplius est factum. Post aliquot verō dies, cū nihil tale iam expectaretur, fortē Antistiti Aulam ingresso Furtadus obuius factus est: qui aliō cū vellet iter diuertere, nam Ximenij conspectum, veluti ab eo læsus, vitabat: voce paulo altiore illum honorifice appellat, & Castorlę præfectum salutat: addens se pro certo habere, talem se regibus, Reipublice, & præfuli suo Toletano præstaturum, qualem hæctenus sub fratre illustrissimo. Hunc igitur quandiu vixit, in magno pretio & honore habuit, & Castorlę imperio præesse voluit. Ergo tanta fortunæ dignitatisq; accessione, nouus antistes ceu nouus quoq; homo factus, parem ex templo personam tanto fastigio induere visus est, nihil iā nisi sublime & excellūm animo agitans: seu quōd ita natura comparatum sit, vt magni animi magnis honoribus fiant apti, seu quōd diuinitus huic sanē homini ad res magnas gerendas, vt cetera instrumenta, sic quod primum omnium est, par animi robur & magnitudo data fuerit. Primum igitur dicecclī suæ constituendę vehementer intentus, consiliarios, seu assessores iuridicundo, rum morū censores (quos visitatores appellant) homines cū doctrina, tūm vitæ integritate præstantes, vndiq; conquisitos, sibi a se iuit. Quod verō ad rem priuatam attinet, nullam sanē aut sumptuosū, aut magnifici apparatus rationem per id tempus habere, vnquam mūtē habiturus videbatur: non frequentis familiæ, non pretiosæ supellectilis: quin priscam illam sanctorum pontif. frugalitatem, cū Francisci sui humilitate cōiungere visus est. Nam a scello quo solebat vehēbatur monachis sui ordinis affectantibus, hūtabat pedibus. Non argento mensam, non auleis parietes ornabat. Totum porrō annuum census statuerat ita partiri: vt ex parte dimidia præsentibus egenorum necessitatibus subueniretur, reliqua vero deductis cū familię, tum Pontificatus necessarijs sumptibus, in opera publica quæ religionis cultui prouehendo, iuuandisque sacrarum literarum studijs necess-